

شرح رساله حقوق

عرض کردیم امام سجاد (علیه السلام) فرمودند که حق روزه این است که بدانی «أَنْتَ حِجَابُ ضَرْبِهِ اللَّهُ عَلَى لِسَانِكَ وَ سَمْعِكَ وَ بَصَرِكَ وَ فَرْجِكَ وَ بَطْنِكَ...».

در جلسات گذشته توضیح دادیم که روزه چه اهمیتی دارد و همچنین توضیح دادیم که اصلاً معنای این که یک عبادتی ذو حق بشود چیست. حالا این فرقی نمی‌کند؛ روزه باشد، نماز باشد، حج باشد. هر عبادتی که می‌خواهد دارای حق شود، باید تصویر شود. اصلاً چطور می‌شود یک عبادت دارای حق بشود؟

حق روزه: شناخت حقیقت روزه

در مورد روزه نیز مانند موارد قبلی، اولین و مهم‌ترین حق روزه همانند سایر عبادات شناخت حقیقت روزه است. می‌فرماید: «فَأَنْ تَعْلَمَ». نمی‌فرماید حق روزه این است که نخوری، نیاشامی، این کار را نکنی. حضرت می‌توانست اینگونه بگوید: «و اما حق الصوم. امساکک عن الطعام و الشراب ...» آن خود روزه است. اما حق روزه چیست؟ می‌گوید: «أَنْ تَعْلَمَ». معرفت جایگاه روزه، مهم‌ترین حق روزه است. در مورد نماز هم: «فَأَنْ تَعْلَمَ أَنَّهُ كَذَا» در مورد حج نیز همین‌گونه. مهم‌ترین حق هر عبادتی، معرفت آن عبادت است.

در اینجا فرموده که «فَأَنْ تَعْلَمَ» که صوم چیست؛ خودش بیان فرموده و می‌گوید: «أَنْ تَعْلَمَ أَنَّهُ حِجَابٌ». ببینید، واقعاً معرفت و شناخت که این همه بر آن تأکید شده، این همه روایات بر تفکر و تأمل در آیات الهی و در امر دین، تفقه در دین تأکید می‌کند، برای این است که اساساً زندگی انسان را زیر و رو می‌کند. کسی که فقط پایبند به مناسک باشد بدون معرفت، با کسی که از عمق جانش به حقایق دست پیدا کند، متفاوت است. معرفت حقیقت روزه، مهم‌ترین حق روزه است.

حقیقت روزه: کنترل واردات و صادرات جسمی و ذهنی

ما چه چیزی را بفهمیم؟ قبل از روزه، «أَنْ تَعْلَمَ أَنَّهُ حِجَابُ ضَرْبِهِ اللَّهُ عَلَى لِسَانِكَ وَ سَمْعِكَ وَ بَصَرِكَ وَ فَرْجِكَ وَ بَطْنِكَ». می‌گوید: این یک حجاب و پرده‌ای است که خداوند بر زبان تو، گوش تو، چشم تو، فرج (عورت) تو و شکم تو قرار می‌دهد. با اینکه در زمره واجبات روزه نگفتند مثلاً گوشت را مواظب باش، آنچه که به عنوان مبطلات روزه نام برده‌اند؛ معلوم است، حدود ده یازده مورد را به عنوان مبطلات روزه ذکر کرده‌اند. آنچه روزه را باطل می‌کند، اما حقیقت روزه فراتر از این‌هاست. حضرت می‌فرماید: حقیقت روزه پرده‌ای است که بر اعضا و جوارح انسان کشیده می‌شود. این اعضا کدام‌اند؟ این اعضا همگی مجاری ورودی جسم و روح انسان هستند. هم واردات آن و هم صادرات آن.

بدن ما از نظر جسمی دریافت‌هایی دارد، همان‌گونه که دفع‌هایی نیز دارد. جسم انسان غذا می‌خورد، این غذا را پس از طی مراحل دفع می‌کند. اما از طریق گوش و چشم نیز دریافت‌هایی دارد. گوش انسان که چیزی را می‌شنود و این در ذهن انسان جای می‌گیرد، همانند غذایی که انسان می‌خورد و به دستگاه گوارش می‌رود؛ شنیده‌های انسان نیز به دستگاه گوارش ذهن می‌رود. چشم انسان چیزی را که می‌بیند، در ذهن جای می‌دهد، منتها گاهی عملیاتی بر این تصویر انجام می‌گیرد؛ این تصویرها تبدیل به خیالات می‌شوند و همین‌طور زایش می‌یابند. هم شنیده‌ها و هم دیده‌ها. اینکه می‌گوییم زایش دارد، یعنی انسان می‌تواند با این دریافت‌ها هزاران کار انجام دهد. این‌ها دریافت‌های ذهن و روان و روح انسان است.

اما صادرات نیز دارد؛ دفع نیز دارد. انسان با زبان می‌تواند آنچه را که در ذهنش دریافت کرده، به بیرون بریزد. این جذب و دفع

هم در جسم ماست و هم در روح ما. بطن جذب و دفع دارد. فرج نیز جذب (مقویات) و دفع دارد. چشم، گوش و زبان، این‌ها دروازه‌های ورود داده‌ها به ذهن هستند؛ یعنی عکس‌برداری، فیلم‌برداری و شنیدن. شما هرچه در خیابان می‌بینید یا در طول روز می‌شنوید، در همان لحظه به ذهن می‌رود و در جایی قرار می‌گیرد. دیگر بستگی دارد که چقدر خودتان اهتمام داشته باشید آن را نگه دارید. این می‌تواند یک مطلب علمی مفید باشد، می‌تواند یک مطلب باطل یا لغو باشد، می‌تواند خدایی نکرده تصویری نادرست باشد. می‌تواند این‌ها به همین صورت خام بماند، می‌تواند عملیات ذهنی بر روی آن صورت گیرد. این نیز به دست خود انسان است.

هرچه قدرت انسان در کنترل ورودی‌ها قوی‌تر باشد، انسان مسلط‌تر بر خود است. هرچه این قدرت کمتر شود و هرچه رهاشدگی بیشتر باشد، کار دشوارتر است. اما اگر دروازه‌ای دارای در باشد، حجاب داشته باشد و کنترل شود، آنگاه قدرت و توان انسان بر خود بیشتر است.

امیرالمؤمنین (علیه السلام) درباره روزه می‌فرماید: «تَسْكِينًا لِّأَطْرَافِهِمْ وَ تَخْشِيعًا لِّأَبْصَارِهِمْ وَ تَذَلِيلًا لِّنَفُوسِهِمْ وَ تَخْفِيزًا لِّقُلُوبِهِمْ»؛ روزه در واقع برای این است که مردم اعضای خود را از گناه آرام کنند، دیدگان‌شان را خاشع گردانند، جان‌شان را فروتن و خوار سازند و دل‌هایشان را از برتری‌جویی و استکبار پایین آورند. این حقیقت روزه است.

امام سجاد (علیه السلام) همین را می‌فرماید و می‌گوید: این حجابی است که خداوند تبارک و تعالی آن را بر این اعضا قرار داد؛ اعضای که راه‌های واردات جسمی و ذهنی‌اند. یعنی اگر انسان بتواند این واردات ذهنی و جسمی را کنترل کند، کار بسیار مهمی کرده است. سالی یک بار خداوند روزه را بر انسان واجب کرده تا این واردات ذهنی را کنترل کند. روزه تمرینی است برای کنترل واردات ذهنی و جسمی. لذا شما ببینید هم یکسری امور حلال و مباح غیر جایز می‌شود، محرمات که جای خود دارند...

«والحمد لله رب العالمین»